

Mak. Müh. Yavuz BAYÜLKEN (TMMOB Sanayi Kongresi Yür. Kur. Üyesi)

Orta Vadeli Programın Ekonomik Büyüme, GSYH, Dış Ticaret, Enflasyon, Gelir Dağılımı ve İstihdama İlişkin Bölümleri Üzerine Değerlendirme

Sanal Büyüme

Ekonomik krizin etkisi de 2008 yılında %0,9 oranında, 2009 yılında ise %6,5 oranında daralan ekonomi 2010 yılından itibaren yeniden büyümeye başlamıştır. Orta vadeli planda büyüme oranları, 2010 yılı için %6,8, 2011 yılında %4,5, 2012'de %5,0 ve 2013 yılında ise %5,5 olarak öngörülmüştür. Böylece 2008-2013 dönemi ortalama yıllık büyüme oranı %2,4 olacaktır. Uluslararası konjonktüre göre bu oranların değişebileceği ve aşağı çekilebileceği düşünülmelidir. Bu durumda bile Brezilya, Çin, Hindistan gibi yükselen ekonomilerde bu oranlar %5,0-7,0 arasında tahmin edildiğinde Türkiye ekonomik büyümede geçerli not alamamış demektir.

Büyümenin daha hızlı olduğu 2003-2007 döneminde gelir dağılımı nasıl çalışan sınıfa aleyhine bozuldu ise 2008-2013'de de farklı bir gelişim beklenmemektedir. Bununla ilgili olarak programda somut bir öneri veya yaklaşım sözkonusu değildir. Sanayi ve tarım kesimini emekçileri ile hizmet sektöründe esnaf ve çeşitli meslek grupları reel gelirlerinde bir artış sağlamadığı gibi, krizin yıkıcı etkilerini derinden hissetmiştir.

Geçmişte olduğu gibi 2011-2013 döneminde de büyüme (sınırlı da olsa), ithalatçı, rantiyeciler, büyük sermaye, uluslararası tekeller, lüks inşaat yapan müteahhit ve büyük bankalara yarayacaktır. Kamunun elinde kalan son tesisler de satılacak, işgücü taşeron şirketlere ve esnek çalışma sistemine kaydırılarak yoksullaştırılacaktır.

Orta Vadeli Programın "B. Türkiye Ekonomisi" bölümünde "bütçe ya da genel devlet açığı 2009 yılında artmış ve açığın GSYH'ye oranı

5,4 olmuştur" denilerek genel devlet borç stokunun GSYH'ye oranının %45,5'e ulaştığı açıklanmaktadır. Bunun gerekçesi olan "ekonomiyi canlandırma paketi" suni bir talep yaratarak bazı sanayi ve ticari kesimleri rahatlatmıştır. Yani "piyasa" devlet eliyle desteklenip kriz ateşinin daha fazla canlanması önlenmiştir. Bunun bedeli yine vergiler atılarak halktan çıkarılmıştır.

Orta Vadeli Programın merkezi bütçe değerleri incelendiğinde; Merkezi yönetim bütçe açığı 2010 yılında 44,2 milyar dolar iken 2013'de 24,4 milyar TL'ye çekilecektir. Öngörülere göre 2011'de bu değer 33,5 milyar TL olacaktır. Bu yıl ülkede genel seçim yapılacağından, bütçe harcamalarının bu düzeyde kalmayacağı açıktır. Bütçe gelirleri ise büyük çapta vergi artırılarak sağlanacaktır. Yani orta vadeli plan yine "gözyaşı" ve "kemerlerinin sıkılmasını" vaat etmektedir. Yine aynı tablodan görüldüğü gibi, bütçe açığının GSYH'ye oranı 2010'da %4, 2011 yılında %2,8 ve 2012'de %2,4'dir. 2013 yılında ise bu oranın %1,6 olacağı tahmin edilmektedir. Yani bu oranın 2007'deki düzeye gelmesi mümkün görülmemektedir.

Programın temel ekonomik büyüklüklerinden GSYH ele alındığında, bu dönemdeki yıllık ortalama artış, sabi fiyatlarla %4'ü aşmamaktadır. Burada GSYH deflaktörü yıllık ortalama 6 ve enflasyon %5,7 olarak saptanmıştır. Bu değerler de GSYH'deki artışın sınırlı olacağını ortaya koymaktadır (1.099 milyar TL ile 1.485 milyar TL). 2008 ve 2009 yıllarında kriz dolayısıyla azalan cari işlemler açığı, 2010 yılından itibaren artış göstermektedir. Yine Programın TABLO 1'deki değerleri esas alınrsa, cari

işlemler açığı 2010 yılında 39,3 milyar dolar olacak, bunu izleyen 2011'de 42,2; 2010 yılında 45,1 ve 2013'de 47,8'e ulaşacaktır. Ancak tahminlerimize göre 2010 yılında öngörülen miktarın aşılması için 45 milyar \$'ı bulacağı saptanmaktadır. Hangi değer alınrsa alınsın bu açık yine dış borç ve kredilerle kapatılacaktır. Ve yine programda da belirtildiği gibi ihracat arttıkça ithalat daha hızlı artmaktadır. Yani ara malı girdileri ve hammaddeleri (petrol, doğal gaz gibi) ile ihracatımız "dışa bağımlı" yapısını sürdürecektir.

Cari açıklarını dış barışla kapatan ülke, özel sektör yatırımlarını da orta ve kısa vadeli kredilere dayandırmaktadır. Raporun "Türkiye ekonomisi" bölümünde, 2010 yılında Cumhuriyet tarihinde ilk kez 10 yıllık vadeyle borçlandırıldığı belirtilerek, bu başarı ile övülmektedir. Yani artık borçların "vade ve faizi" avantajı sayılarak ülke ekonomisinin geliştiği savı ortaya konulmaktadır. Bu durumda sıcak para akımının sürmesi, yüksek cari açık, büyük dış borç ve azalan sabit sanayi yatırımları ile ekonomik yapıların, küresel rekabet gücünü sağladığı düşünülmektedir.

Burada dış borç stokunun GSYH'ye oranının 2010 yılında %42,3'e gerileyeceği belirtilmiş olup bu oran 2013 için %36,8 öngörülmüştür. Ancak şimdiden bu oranlarda sapma olacağı ve değerlerin daha yukarı çıkacağı açıktır (2010 yılı borç stoku / GSYH oranı %45 civarında). Sıkı para politikalarından çok krizin etkisi ile talepler düşmüş, böylece 2008 ve 2009 yıllarında enflasyon aşağı çekilmiştir. Belirli sektörlerde KDV ve ÖTV indirimleri yapılarak devlet desteği sağlanmış ve talep yapay ola-

rak bir miktar artırılmıştır. Ancak bunun üretimi ve ihracata etkisi sınırlı kalmıştır. Bütçe gelirlerini artırarak, açığı aşağıya çekmek için 2009 sonu ve 2010 yılında hem vergilere hem de elektrik, doğal gaz, su gibi yaşamsal maddelere zam yapılmıştır. Bu durumda Programda öngörülen 2010 enflasyon tahmini olan %7,5 oranı da aşılabacaktır. Diğer yıllarda öngörülen enflasyon oranları 2011'de %5,3; 2010'da 5,0 ve 2013 yılında %4,9'dur. Ancak 2011 seçim yılı olup, şimdiden taminlerde yanılma olacağı söylenebilir.

Orta Vadeli Program, IV. Program Dönemi Gelişme Eksenleri bölümünde, C. Beşeri Gelişme ve Sosyal Dayanışmanın Güçlendirilmesi, 3. Gelir Dağılımının İyileştirilmesi başlığı ile konuya ilişkin açıklamalar yapılmaktadır. Burada hiçbir analiz yapılmadan beş öneri sunulmakta ve önlemler ortaya konulmaktadır. İlgili maddeler;

- Gelir dağılımı sektörel politikalar ve transferler aracılığıyla iyileştirilecektir.
- Dezavantajlı gruplar için eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik gibi temel hizmetlere erişilebilirlik ve iş imkanları artırılacaktır.
- Çalışabilecek durumda olan yoksullara yönelik sosyal yardım ve hizmetler, yoksulluk kültürünün oluşmasını önleyici ve yoksul kesiminin üretken duruma geçmesini sağlayıcı nitelikte olacak; çalışmayacak durumda olan yoksullar ise düzenli sosyal yardımlarla desteklenecektir.

şeklinde olmakta, ayrıca aile içi şiddetin önlenmesi, kadın ve çocuklara yönelik koruyucu ve rehabilite edici tedbirler alınması gündeme getirilmektedir. Bu maddelerde somut hiçbir öneri yoktur. Gelir dağılımı uçurumundan da söz edilmemektedir.

Gelir dağılımı araştırmaları her ne kadar gerçeği tam yansıtmasa da bazı temel göstergeleri sergilemektedir. Gelir dağılımı tablosunda en alt gelir grubundaki yüzde 20'lik kesim, kullanılabilir yıllık hane halkı toplam gelirinden 2003 yılında %6,0'lık bir pay alırken bu pay 2008'de %5,7'ye düşmüştür. En yüksek gelir diliminin payı ise aynı dönemde %48,3'den %47,2'ye inmiştir. Burada iki dilimin kıyaslaması yapıldığında 2003 yılında 8 iken, 2008'de 8,3'dür.

Yani fark açılmıştır (en üst gelir dilimi 8,3 misli daha fazla kazanmaktadır). 2008'de ortalama tüketim harcaması hane halkı başına 1.626 TL olmaktadır. 2010 için henüz değerler yayınlanmamış olup, kriz nedeniyle muhtemel fark daha da büyümüştür.

Orta Vadeli Programın ilgili maddelerindeki iyileştirme yaklaşımı, çalışan kesimlerin gelir düzeyinin artırılmasına ilişkin yeni iş alanları açılmadığından ve koşullar değişmediğinden, havada kalmaktadır. Sektörel politikalar ve transferler için herhangi bir açıklama da yapılmamıştır.

Programın, Makroekonomik Hedefler ve Politikalar bölümünün, Program Dönemi Hedef ve Göstergeleri alt başlığında "ekonomik büyümenin yanı sıra, işgücü piyasasını daha esnek hale getirecek politikalarında uygulanmasıyla program döneminde, tarım dışında 1,5 milyon kişi ilave istihdam yaratılması beklenmektedir. Bu dönemde tarım istihdamında beklenen çözelmenin etkisiyle toplam istihdam artışının 1.1 milyon kişi olacağı tahmin edilmektedir" denilmektedir. Ancak yapılan tahminlerle işgücüne yeni katılımlar olacak, aynı dönemde 4,5-5 milyon insan iş aramakta ola-

caktır. Dolayısıyla işsizlik oranlarında önemli bir değişim ortaya çıkmayacaktır.

Programın bir başka yerinde "dönem sonunda istihdam oranının %43, işsizlik oranının %11,4 olması beklenmektedir" denilmekte ve ilgili tabloda da dönem boyunca işgücüne katılma oranları, istihdam düzeyi, istihdam oranı ve işsizlik oranı tahminleri ortaya konulmuştur. İşgücüne katılma oranı 2010 yılında %48,8 ve 2013'de %48,5 olarak belirlenerek, katılımda düşüş tahmin edilmektedir. Bu bağlamda istihdam oranı %43'e ulaşmaktadır. İşsizlik oranı ise %11,4'e düşürülmektedir. Bunun nasıl olacağı program temel amacında, "İstihdamı artırmak için istikrarlı büyüme ortamını sağlayacak politikaların yanı sıra işgücünün niteliğine, işgücü piyasasının esnekliğini ve işgücüne katılma oranını artıracak politikalarla ağırlık verilecektir" şeklinde belirtilmektedir. Ancak zaman içinde görülmüştür ki "esnek istihdam" sendikasılaştırma, sözleşmeli çalışma, taşeron çalıştırarak emeği asgari ücrete mecbur etme ve köleleştirme politikası demektir. Türkiye'de sosyal güvenlik kurumlarından yararlananlar toplam istihdamın ancak %42,7'sini almaktadır. Sendikalı işçi sayısı da giderek azalmaktadır.

Sanayi sektörü toplam istihdamdan yalnızca %20 pay almakta, tarım kesiminde ise ücret ve sosyal güvenlik kriterleri uygulanmamaktadır. Üretim, istihdam ve verimlilik ilişkisi birlikte ele alındığında ve 2005 yılı endeksi 100 olarak kabul edildiğinde aşağıdaki tablo çıkarılmıştır.

	2008	2009	2010 (T)
Üretim	113,0	108,2	115,9
İstihdam	106,0	93,7	97,3
Verimlilik	106,3	113,9	120,4

Görüldüğü gibi üretimdeki artış istihdamının artmasını sağlamamış, ancak verimlilik endeksi hem istihdam hem de üretimin üstünde olmuştur. Bu durumda büyüme ve istihdam arasındaki bağın koptuğu görülmektedir. Bu olgu yalnız Türkiye için söz konusu değildir. Pek çok "yükselen ekonomileri" simgeleyen ülkede de büyüme oranlarının yükselmesi, istihdamla at başı gitmektedir. Örneğin ülkemizde 2002-2007 döneminde ortalama yıllık büyüme

Gelir dağılımı tablosunda en alt gelir grubundaki yüzde 20'lik kesim, kullanılabilir yıllık hane halkı toplam gelirinden 2003 yılında %6,0'lık bir pay alırken bu pay 2008'de %5,7'ye düşmüştür. En yüksek gelir diliminin payı ise aynı dönemde %48,3'den %47,2'ye inmiştir. Burada iki dilimin kıyaslaması yapıldığında 2003 yılında 8 iken, 2008'de 8,3'dür. Yani fark açılmıştır

oranı %6,8 iken, istihdamda değişim oranı yalnızca - %3,5 daralma ile ortaya çıkmıştır. 2007-2010 döneminde ise yıllık ortalama büyüme %0,7 olurken istihdam artışı %1,2 civarındadır. Bu durumda 2002-2010 döneminde büyümenin yıllık %4,7 artışına karşın istihdam artışı ortalama yıllık %0,2 olmuştur.

2009 yılında dünya üzerindeki resmi işsiz düzeyinin 230 milyonu aştığı belirlenmiştir. 197-2007 döneminde dünya ekonomisi yılda ortalama %4,2 büyürken, istihdamdaki artış oranı %1,7 olarak gerçekleşmiştir. Güney Asya ve Doğu Asya'da ise yıllık ortalama büyüme oranları %10'u bulmasına karşın istihdam D. Asya'da %0,6, Güney Asya'da ise %2,4'de kalmıştır. "İstihdam yaratmayan büyüme" hastalığı tüm az gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomileri kapsamaktadır. İLO (Dünya Çalışma Örgütü) ayrıca yaratılan istihdamın e az yarısının "güvencesiz" olduğuna dikkat çekmektedir.

"Program Dönemi Gelişme Eksenleri" bölümü, yukarıda belirtilen gerçekleri gözönünde bulundurmaksızın, "istihdamın artırılması" alt başlığı ile işgücü piyasasının geliştirilmesi, eğitimin işgücü politikalarının geliştirilmesi önerilerimizde bulunmaktadır. Bunlar arasında belli başlı alanlar aşağıda ortaya konulmuştur. İşletmelerin ilave istihdam oluşturmaları kolaylaştırılacak ve kayıt dışına yönelişi önleyecek yeni modeller geliştirilecektir.

İşgücü piyasasında başta gençler, kadınlar ve özürülüler olmak üzere dezavantajlı kesimlere yönelik destekleyici politikalar sürdürülecektir. İş dünyasının talep ettiği nitelikteki iş gücünün yetiştirilmesi amacıyla eğitim sistemi ile işgücü piyasası arasındaki uyum güçlendirilecektir.

Mesleki Eğitim ve Öğrenim Stratejisi hazırlanacak, "Hayat Boyu Öğrenme Stratejisi" etkili bir şekilde uygulanacaktır.

Aktif işgücü programları, işgücü piyasası üzerindeki etkileri değerlendirerek işgücü piyasası ihtiyaç analizleri doğrultusunda yaygınlaştırılacaktır.

Aktif işgücü programlarının etkin uygulanması amacıyla, İŞKUR'un kurumsal kapasitesi geliştirilecek, özel sektör ve ilgili meslek kuruluşlarıyla işbirliği artırılacaktır.

Yukarıda belirtilen uygulamalardan birincisinde "kayıtdışılığa yönelimi önleyecek yeni modellerin" ne olduğu ve ne şekilde tatbik edileceği belirtilmeyerek bu önemli konu açıkta bırakılmıştır. Bilindiği gibi Türkiye'de kayıtdışı ekonomi % 50'lere ulaşmakta ve bu alanda ucuz işgücü, sosyal güvenlik, can emniyetinden yoksun çalışmaktadır. Buna nasıl çözüm getireceği, ciddi bir planlamanın ve bölgesel sanayi envanterinin yapılmasıyla doğru orantılıdır. Genç nüfusa, kadınlara ve özürülülere yönelik istihdam politikası ise yasaların yeniden düzen-

lenip, uygulanması ile olanaklıdır ve siyasi erkin bu gruplara yaklaşımı ile doğrudan ilgilidir. Eğitim sistemi ve işgücü piyasası arasındaki uyum çabaları nasıl sağlanacak mesleki eğitim ve öğrenim stratejisi kapsam ve uygulaması ne şekilde yaşama geçirilecektir, bu yine lafta kalmaktadır. Son iki madde ise doğrudan planlama ile mümkündür ve Dokuzuncu Kalkınma Planı bu temel eğilimden yoksundur.

Halen Türkiye'de iş gücüne katılma oranı % 43 olarak belirlenmiştir. AB ülkelerinde ortalama katılma oranı ise % 65'e ulaşmaktadır. Kentlerde kadınların işgücüne katılma oranı % 24'ün altındadır. 15 yaş üstü 26,2 milyon kadın nüfusun % 46,6 ev kadını, % 8,0'i yaşlı ve özürülü, % 7,3'ü öğrenci, % 2,7'si emekli, % 6,5'u aile işçisi olup, işçi olarak çalışan kesimin oranı yalnızca % 14,1'dir (2009 yılı dağılımı). İstihdam edilen gerçek işçi % 14,1 olup kadın nüfusta işsizlik oranı gerçekte % 20,0'yi bulacaktır. Aradaki fark iş aramaktan vazgeçenler ve kronik işsizler olmaktadır. İşte burada kayıt dışı ekonomi devreye girmekte, yaklaşık 2,0-2,5 milyon kişi ucuz ücret ve iş güvenliğinden yoksun bir biçimde çalıştırılmaktadır. Bunun çözümü üreten yatırımların yapılması, yeni iş alanlarının açılmasıdır. Odamız yayınlarından çıkan "Türkiye'de Kalkınma ve İstihdam Odaklı Sanayileşme için Planlama Önerileri" araştırması bu konuda önemli bilgi ve değerlendirmeler ortaya koymaktadır.

Şubemizin İş Makinaları Operatör Eğitimleri Devam Ediyor

İş makinalarının kullanımından sorumlu olan operatörlerin bilgi donanımlarının artırılması, iş makinalarının güvenli çalıştırılması, enerji ve zaman tasarrufu açısından son derece önemlidir.

Bu bağlamda, İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili yönetmelikler gereğince Şubemizce düzenlenen iş makinaları kullanıcılarına (operatörlerine) yönelik, kullanılan makinayı (forklift,

gezer köprü vinç vb.) kapsayan operatörlük eğitimlerinde son üç ay içinde 228 kişi eğitim almış ve belgelendirilmiştir.

Son aylarda bu eğitimlerde bir artış gözlenmekte olup, bunun da firmaların nitelikli ve belgeli eleman çalıştırılması gereken duruma; hem güvenlik hem de yasal zorunluluk açısından duyarlı davrandıkları sonucu düşünülmektedir.

